

Innanríkisráðuneytið
Bryndís Helgadóttir
Sölvhólsgötu 7
150 Reykjavík

Reykjavík, 25. júní 2012

Þann 16. júní 2010 samþykkti Alþingi þingsályktun þess efnis að Ísland skapi sér afgerandi lagalega sérstöðu varðandi vernd tjáningar- og upplýsingafrelsis. [Sjá nánar fylgiskjal 1]. Markmið þingsályktunarinnar er m.a. að hér á landi verði framsækið umhverfi fyrir skráningu og starfsemi alþjóðlegra fjölmiðla, útgáfufélaga, sprotafyrirtækja, mannréttindasamtaka og gagnaversfyrirtækja. Slíkar breytingar munu leiða til þess að treysta þurfi stóðir lýðræðis, hvetja til nauðsynlegra umbóta hérlendis og auka gagnsæi og aðhald. Í greinagerð með þingsályktunartillögunni segir m.a.:

Upplýsingasamfélagið má sín lítils ef stöðugt er vegið að leiðum til að koma á framfæri upplýsingum sem viðurkennt er að almenningur eigi rétt á. Þótt sum lönd hafi lögfest fyrirmyndir á þessu sviði hefur ekkert ríki enn sameinað allt það besta til að skapa sér sérstöðu svo sem [...] hér er kynnt. Ísland hefur því einstakt tækifæri til að taka forustu með því að búa til traustvekjandi lagaramma sem væri byggður á bestu löggjöf annarra ríkja.

Mennta- og menningarmálaráðherra hefur verið falið að vinna að framgangi tillögunnar og hefur skipað stýrihóp til að vinna að framgangi þingsályktunarinnar. Stýrihópnum er ætlað að hafa forsögn um að leiða vinnu ráðuneytisins við greiningu og úttekt á lagaumhverfinu hér á landi og erlendis með tilliti til efnis þingsályktunarinnar, einkum staflíða a og b, með hliðsjón af þjóðréttarskuldbindingum Íslands. Í tengslum við framkvæmd þingsályktunarinnar telur stýrihópurinn að það sé kannað verði hvort rétt sé að hefja vinnu við endurskoðun XXV. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, og 26. gr. skaðabótalaga, nr. 50/1993.

Ákvæði XXV. kafla hegningarlaganna hafa staðið nánast óbreytt frá því að þau voru sett árið 1940. Aftur á móti hafa verið gerðar miklar umbætur á sviði mannréttinda frá því að lögin voru sett og slík vernd fengið aukið vægi í samfélaginu. Má nefna í þessu sambandi að Ísland hefur undirgengist fjölmarga alþjóðlega mannréttinasáttmála, þar á meðal Mannréttinasáttmála Evrópu, auk þess sem mannréttindakafli íslensku stjórnarskrárinnar hefur verið endurskoðaður. Í ljósi framangreinds hefur sprottið talsverð umræða um hvort efnisatriði XXV. kafla hegningarlaganna fái staðist nútímaleg mannréttindaviðhorf, sbr. 73. gr. stjórnarskrárinnar og 10. gr. MSE. [Sjá nánar fylgiskjal 3].

Aukinheldur ber að nefna breytt viðhorf í dómum Hæstaréttar Íslands og má það ekki síst rekja til áhrifa frá dómum Mannréttindadómstóls Evrópu síðustu ára. Þó svo að Mannréttindadómstóllinn hafi ekki lýst því yfir að refsíákvæði vegna ærumeiðinga séu sem slík ósamrýmanleg Mannréttinasáttmálanum, þá virðist dómstóllinn í auknum mæli gagnrýna notkun refsinga sem úrræðis á þessu sviði. Þing Evrópuráðsins hefur einnig lýst yfir áhyggjum af misnotkun réttarúrræða vegna ærumeiðinga og hvatt aðildarríki til að fella úr gildi eða endurskoða refsíákvæði sín um ærumeiðingar. [Sjá nánar fylgiskjal 4].

Samkvæmt framangreindu óskar stýrihópurinn eftir því að refsiréttarnefnd innanríkisráðuneytisins veiti honum formlegt álit á því hvort afnema skuli refsingar vegna ærumeiðinga í XXV. kafla hegningarlaganna og jafnframt hvort rétt sé að færa réttarúrræði vegna ærumeiðinga alfarið færð af sviði refsiréttar yfir á svið einkaréttar, eftir atvikum með nánari útfærslu á 26. gr. skaðabótalaga.

Fyrir hönd stýrihópsins

Fylgisiöl:

1. Þingsályktun um að Ísland skapi sér afgerandi lagalega sérstöðu varðandi vernd tjáningar- og upplýsingafrelsis, þskj. 1392, 138. lþ. 383. mál
2. Tillaga til þingsályktunar, um að Ísland skapi sér afgerandi lagalega sérstöðu varðandi vernd tjáningar- og upplýsingafrelsis, þskj. 688, 138. lþ. 383. mál
3. Tillaga til þingsályktunar, um afnám refsíákvæða vegna ærumeiðinga, þskj. 307, 133. lþ. 294. mál
4. Council of Europe, Parliamentary Assembly, Resolution 1577 (2007)

DRÖG